

BEYPAZARI İLÇESİNİN TURİZM POTANSİYELİ VE TURİZM FAALİYETLERİNE YÖNELİK ÖNERİLER¹Okan TÜRKAN²**ÖZET**

Kentleşme ve küreselleşmenin yarattığı monoton hayat, tek düzelik, modern yorgunluk ve iletişimsizlik gibi sorunlar karşısında turizmin yerleştiğini otantik değerlerin prim yaptığı söylenebilir. Dolayısıyla gelişen kitle iletişim araçlarının etkisiyle yerel değerler günden güne önem kazanmaktadır. Klasik tatil anlayışından yeni nesil tatil anlayışının geçerlilik kazanmaya başladığı günümüzde Beypazarı ilçesi de yeni pazarda söz sahibi olmaya başlamıştır. Bu durum üzerindeki temel etken, sahip olduğu doğal, kültürel, değerlerinin orijinalliği ile Ankara gibi önemli miktarda nüfus barındıran merkezlere yakınlığı büyük rol oynamaktadır.

Yapılan bu çalışmada temel amaç; Beypazarı ilçesinin turizm potansiyeli ve turizm faaliyetlerinin yürütülmesi sırasında ortaya çıkan fırsat ve tehdit olgularının neler olduğu ile kalkınma arayışlarına yönelik kararların geliştirilmesi hususunda coğrafi bir yaklaşımla öneriler sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışma yöntemini, literatür taraması ve veri toplama, arazi çalışması, doğal ve kültürel turizm özelliklerinin saptanması, verilerin değerlendirilmesi aşamaları oluşturmaktadır. Çalışmanın son aşamasında Beypazarı ilçesindeki turizm ve rekreasyon faaliyetleri baz alınarak SWOT analizi uygulanmış ve karar geliştirmeye yönelik sonuçlar elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Turizm Potansiyeli, Turizm Alanları, Beypazarı İlçesi

TOURISM POTENTIAL OF THE BEYPAZARI DISTRICT AND RECOMMENDATIONS FOR TOURISM ACTIVITIES**ABSTRACT**

It can be said that tourism has become localized and authentic values have gained favor owing to the problems such as the monotonous life created by urbanization and globalization, monotony, modern fatigue and lack of communication. Therefore, the local values are gaining more importance day after day due to the developing mass media. Today, a new generation of holiday concept is gaining more preferability over classical holiday concept, Beypazarı has begun to have a say in the new market. The main factor in this situation is the originality of its natural and cultural values and its proximity to centers such as Ankara, which hosts a significant amount of population.

The main purpose in this study is to provide recommendations in a geographical approach to determine the tourism potential of Beypazarı and what the opportunities and threats are during the execution of tourism activities and the development of the decisions for improvement. For this purpose, literature review and data collection, field work, determination of the characteristics of natural and cultural tourism are the stages of data

¹ Bu çalışma, "Beypazarı İlçesinde Arazi Varlığının Tespiti ve Arazi Kullanım Planlamasına Yönelik Öneriler" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

² okanturkan@gmail.com

analysis. In the last step, SWOT analysis has been conducted on the basis of the tourism and recreation activities in Beypazarı and results have been obtained to promote the decisions.

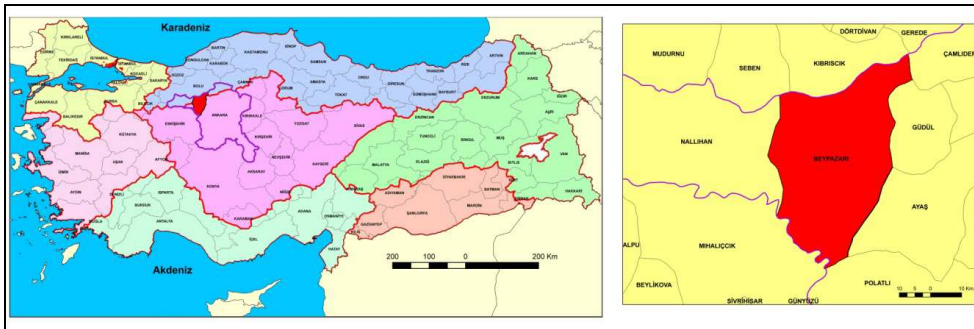
Keywords: Tourism, Tourism Potential, Tourism Areas, Beypazarı District

1. GİRİŞ

Turizm, 20. yüzyılın sonunda sosyal, kültürel ve ekonomik yönden önemli bir olgu durumuna gelmiştir. Önceleri sadece ekonomik katkısı ön planda iken bugün ekolojik, sosyal ve kültürel zenginlikler de turizme kaynak oluşturduğu için ön plana çıkmıştır (Aklanoğlu, 2010:125). Çatalca – Kocaeli, Güney Marmara ve Yukarı Sakarya Bölgelerinin neredeyse ortasında yer alan Beypazarı, turistlerin önemli uğrak yerlerinden biri olmasının yanı sıra bünyesinde barındırdığı sayısız doğal ve kültürel güzelliği ile birçok kişinin ilgisini çekmektedir. Zengin tarihi mirası, birçok medeniyete ev sahipliği yapması, kendine has kent dokusu ve mimarisi, yöresel yemekleri, doğal güzellikleri ile dikkati çeken bir alan haline gelmiştir. İlçe, özellikle son yıllardaki tanıtım ve uygulamaları ile turizm alanında çok ilerlemiştir. Belediye Başkanlığının başlattığı ve diğer mülki idari yetkililerin desteğiyle yürütülen bu çalışmalar halk tarafından büyük destek görmektedir. Söz konusu durum ilçe halkının turizme katılımını artırmaktadır. Beypazarı'ndaki güzellikler daha ilçe merkezine girmeden kendini gösterir. Şeytan masaları ile doğal güzellikler başlar, İnözü vadisinde kaya mezarları ve vadinin eşsiz güzelliği ile devam eder. Yaylalarda ise başka bir güzellik ile ilçe sınırları çizilir. Beypazarı tarihi ve doğa güzelliği ile kesinlikle görülmesi gereken yeni bir turizm alanıdır (Kurt, 2009: 7).

1.1. Araştırma alanının yeri ve sınırları

Araştırma alanımız olan Beypazarı ilçesi, idari yönden Ankara iline bağlı bir ilçedir. Beypazarı ilçesi alanının büyük bir kısmı İç Anadolu bölgesinin Yukarı Sakarya bölümünde, bir kısmı ise Karadeniz bölgesinin Batı Karadeniz bölümünde yer almaktadır. Beypazarı ilçesini, kuzeyden Seben, Kıbrısçık, Dörtdivan (Bolu), kuzeydoğudan Çamlıdere, doğudan Güdül ve Ayaş, güneydoğudan Polatlı, güneyden Mihalıççık (Eskişehir), batıdan da Nallıhan ilçesi idari alanı kuşatmaktadır (Şekil: 1).

Şekil 1: Beypazarı İlçesinin Coğrafi Konumu

1.2. Araştırmanın amacı ve yöntemleri

Araştırma alanı olarak belirlediğimiz Beypazarı ilçesi, farklı turizm potansiyellerini barındıran bir yapıda bulunmaktadır. Beypazarı ilçesi, sahip olduğu doğal, tarihi, sosyal, kültürel kaynaklar ve özgün peyzaj değerleri açısından oldukça zengin bir yerleşmedir.

Yapılan çalışmada temel amaç; Beypazarı ilçesinin turizm potansiyeli ve turizm faaliyetlerinin yürütülmesi sırasında ortaya çıkan fırsat ve tehdit olgularının neler olduğu ile kalkınma arayışlarına yönelik kararların geliştirilmesi hususunda coğrafi bir yaklaşımla öneriler sunmaktır.

Çalışmanın amacına uygun olarak bir dizi uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Öncelikli olarak çalışmayı yönlendiren teorik bilgilerin ortaya konulması için envanter araştırması yapılmıştır. Genel ve yerel ölçekte kamu ve özel kuruluşlardan çalışmanın içerik ve amacına yönelik istatistiksel veriler temin edilmiştir. İlçede sürdürülen turizm faaliyetlerinin doğal ve beşeri ortamlarla olan ilişkisi ve bu faaliyetleri etkileyen içsel ve dışsal faktörlerin belirlenmesi gerekliliğine bağlı olarak saha gözlemleri yapılmıştır. Çalışmanın son aşamasında Beypazarı ilçesindeki turizm ve rekreasyon faaliyetleri baz alınarak SWOT analizi uygulanmış ve karar geliştirmeye yönelik sonuçlar elde edilmiştir.

2. ARAŞTIRMADAN ELDE EDİLEN BULGULAR

2.1. İlçenin Turizm ve Rekreasyon Potansiyeli ile Faaliyetleri

Turizm, özünde eğlenme ve zevk amacı olan ve belirli bir paranın ve zamanın kullanılması veya dinlenmek ve tatil geçirmek amacıyla geziye çıkmaktır (Özgüç, 1984: 9). Rekreasyon ise hem günlük yaşam içindeki saatlik dinlenme, eğlenme, yenilenme faaliyetlerini hem de daha uzun süreli olanlarını kapsamaktadır. Bu bağlamda uzun süreli rekreasyonel faaliyetler olan turizm ile rekreasyon arasındaki temel fark süredir. İç turizmde en az 4 günlük, uluslar arası dış turizmde ise en az bir günlük kalış süresi turizm faaliyetinin gerçekleşmesi için yeterli görülmektedir. Belirtilen sürelerin altındaki aktiviteler kısa süreli rekreasyon olarak değerlendirilmektedir (Özçağlar, 2009: 190).

Turizm 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünyanın önde gelen ekonomik sektörlerinden biri haline gelmiştir. Çünkü bir taraftan insanların turizm talebi her geçen gün artmakta, diğer taraftan da ülkeler, ekonomilerindeki çıkmazları turizm gelirleri ile aşmaya çalışmaktadırlar. Günümüzün kent insanı, düzenli boş zamana sahip oluşunun getirdiği avantajlarla uzun tatillerini değişik mekânlarda geçirmeyi arzu etmekte, bu da turistik mekânların çeşitlenmesini ve geniş alanlar kaplamasını kaçınılmaz kılmaktadır. Öte yandan alansal çeşitlenmeye turizm türlerinin de hızla çoğalması eşlik etmektedir. Turizm günümüzde, ekonomik ve sosyal yönden önemli bir faaliyet haline gelmiştir. Turizmden elde edilen gelir, bu ekonomik sektörün büyümesine bağlı olarak sürekli artmaktadır (Özçağlar ve diğ., 2006: 285).

21. yüzyılda turizmin, dünyanın temel sanayilerinden biri olacağı söylenmektedir. Kentleşme ve küreselleşmenin yarattığı monoton hayat, tek düzelik, modern yorgunluk ve iletişimsizlik gibi sorunlar karşısında turizmin yerleştiğini otantik değerlerin prim yaptığı söylenebilir. Dolayısıyla gelişen kitle iletişim araçlarının etkisiyle yerel değerler günden güne önem kazanmaktadır. Günümüzde klasik tatil anlayışından olan deniz – kum – güneş olgusundan, eko turizm, kırsal turizm, kültür turizmi, özel ilgi turizmi, tarım turizmi, gastronomi ve dağ turizmi gibi alanlara yönelme gelişmektedir. Klasik tatil anlayışından yeni nesil tatil anlayışının geçerlilik kazanmaya başladığı günümüzde Beypazarı ilçesi de yeni pazarda söz sahibi olmaya başlamıştır. Bu durum üzerindeki temel etken, sahip olduğu doğal, kültürel, değerlerinin orijinalliği ile Ankara gibi önemli miktarda nüfus barındıran merkezlere yakınlığı büyük rol oynamaktadır.

Geçmiş yıllarda küçük tarımsal ve tarihi bir kent olan Beypazarı'nda, turizm ile ilgili ilk önemli gelişmeler 1999 yılında Belediye Başkanlığının, Beypazarı evlerini koruma ve kültürünü yaşatma kararı almasıyla başlatılmıştır. Bu kapsamda öncelikli olarak tarihi özelliklere sahip olan konutların cephe düzenlemesi ve boyaması halkın bu konuya ilgisini artırmaya başlamıştır. Daha sonraları sokak sağlıklılaştırması projesi ile devam eden süreç, tarihi evlerin restorasyonu ile devam etmiştir. Devam eden bu süreç ile birlikte halkın, ilçenin sahip olduğu potansiyellerin bilincine ulaşması ve turizm konusunda farkındalık yaratma çalışmaları da başlamıştır. İlçede yapılmaya başlanan festival gibi tanıtım kampanyaları ile ilçeye olan ilgi artmıştır. Başlangıçta Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun önerileriyle başlatılan bu çaba, Gazi ve Ankara üniversitelerinin, kaymakamlığın, özel sektörün, sivil toplum örgütlerinin bu sürece dahil olmaya başlamasıyla ilçedeki turizm etkinlikleri gelişmeye başlamıştır. Ulusal televizyonlarda çok sayıda Beypazarı konulu programlarla ve ulusal gazetelerde yöre ile ilgili çıkan haber ve makalelerle yörenin tanıtımı yapılmıştır. Belediye yetkililerinden aldığımız bilgilere göre günümüze kadar yaklaşık olarak 700 evin dış cephesi yenilenmiştir. Söz konusu bu evlerin bir kısmı pansiyon ve restoran olarak kullanılmaya başlanmıştır. Kurum yapılarına, sokak mobilyalarına, dolmuş duraklarına, trafolarına, çöp kutularına bile tarihi ev görünümü kazandırılarak dokunun zenginleştirilmesine çalışılmıştır. Bu çalışmalara ev sahipleri kadar esnafın da destek vermesi yapılan çalışmalardan hızlı sonuç alınmasını sağlamıştır.

İlçe halkı bu gelişmelerle birlikte geleneksel el sanatlarına sahip çıkmış ve bu sektörü geliştirmek üzere kendi olanakları dahilinde çalışmalar yapmıştır. Tarihi evlerin bulunduğu mahallelerde yaşayanlara belediye tarafından sergi açma olanağı sağlanmış ve sonuçta 100'e yakın tezgâh ile stant açılmış, böylelikle yöre halkı özellikle de kadınlar ürettiklerini satmaya başlamışlardır. Bunların dışında gümüş işlemeciliği, yemeni, bürgü ve bindallı gibi ürünleri gerek yurt içi gerekse de yurt dışı fuarlara katılarak tanıtılmışlardır. Bez ve kilim dokumacılığı, semercilik, sim – sırma işlemeciliği, saraçlık, bakırcılık ilçedeki diğer önemli el sanatlarıdır. Halk Eğitim Merkezi'nde açılan kurslarda sim – sırma işlemeciliği, dokumacılık ve demircilik canlandırılmaya ve tanıtımı için etkin tanıtım çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmalar sonucunda geleneksel kıyafetler olan bindallı, yemeni ve bürgü ilgi çekmiş ve bu ürünlere olan talep artmaya başlamıştır. Beypazarı Belediyesi'nin yörenin etli güveç, dolma, kuru, mumbar, tatlı sucuk, pişmaniye, havuç lokumu gibi geleneksel yiyecekleri için patent alması ve ilçe tanıtımlarında bunlara da yer verilmesi ilçenin turizm çekiciliklerini artırmıştır.

Beypazarı Şehrinin turizme açılması ile 1999 yılında haziran ayının ilk haftasını da ilk kez Beypazarı Havuç festivali yapılmış ve bundan sonra her yıl haziran ayının ilk haftasında geleneksel olarak bu festivaller günümüze kadar yapılmaya devam etmektedir. Bununla birlikte ilk kez 2002 yılında ve nisan ayında Hıdırlık Tepesi'nde Beypazarı uçurtma şenlikleri ile yeni yapılmaya başlanan Karaşar Kızak Şenliği de turizm açısından önemli çekicilik olguları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gibi çalışmalar ile Beypazarı ilçesi, tarihi ve doğal güzelliklerini tanıtmayı başarmıştır. Bu çalışmalar meyvelerini vermeye başlamış ve ilçeye binlerce yerli ve yabancı turist gelmeye başlamıştır. Her ne kadar yılın tamamında turist çekmekteyse de özellikle yaz aylarında gelen ziyaretçi sayısı oldukça fazladır. Sahadaki turizm faaliyetlerinin gelişmesine paralel olarak ilçedeki pansiyon ve otel sayısı 20'yi geçmiştir. Çalışma alanındaki restoran hizmetiyle birlikte konaklama hizmeti de sunan 21 mekânla birlikte ilçedeki turizm işletmesi sayısı 41'i bulmuştur. Birçok turistik tesis ve turizm öğesinin bulunduğu ilçeye Belediye yetkililerinden alınan bilgilere göre 2009 yılı itibarıyla 400000 civarında insan ziyaret etmiştir. Mülki idari kurumlar ve sivil

toplum kuruluşları gelen turist sayısını artırmak için çalışmalarına devam etmektedir. İlçe, başta kültür turizmi, yayla turizmi, termal turizm olmak üzere kampçılık, fotoğrafçılık, dağ yürüyüşü ve kırsal turizm gibi doğaya dayalı çeşitli rekreasyonel etkinliklerin yapılabildiği bir alan durumundadır. Yöredeki turizm kaynakları ve turizm faaliyetleri bu çerçevede ele alınacaktır.

Beypazarı denince akla ilk gelen tarihi evleridir. Evliya Çelebinin Seyahatnamesine de konu olan Beypazarı evleri genellikle üç katlıdır. Belediye yetkilileri ve Beypazarı ile ilgili belediyece hazırlanmış olan broşürlere göre Beypazarı'nın geleneksel evleri zemin katları taş, üst katları ahşap iskelet içinde, ahşap veya kerpiç dolgu sistemiyle yapılmıştır. Evlerin planı, yerel özelliklerle yoğrulmuş, geleneksel Türk evi planını yansıtmaktadır (Şekil: 2). Taşıyıcı sistemi örten ahşap pervazlar hariç sıva ile sıvanmıştır. Beypazarı evlerinin bir kısmında en üst katta halk tabirine göre guşgana adı verilen kiminde bir, kiminde iki oda ve bir salondan oluşan bir kısım bulunmaktadır. Sokaklarda iç içe yerleşim tarzı benimsenmiştir. Bu nedenle kapılar, pencereler ve guşganalar birbirine bakar şekilde düzenlenmiş, evler yerleşim olarak bitişik ve birbirine yakın inşa edilmiştir. Beypazarı ilçesinde yukarıda özellikleri verilen karakteristikte 3500 civarında ev bulunmakta olup bunların bir kısmı restore edilerek turizm hizmetine sunulmuştur. Turizm hizmetine sunulmuş olan ve turistler tarafından da teveccüh gösterilen başlıca Beypazarı evleri, Taş Mektep, Abbasların Konağı, Develerin Konağı, Limoncuoğlu Konağı, Halk Evi, Doğa Evidir. Beypazarı evlerinin bir kısmı da müzeye dönüştürülerek ilçe kültürü daha iyi yansıtılmaya çalışılmaktadır. Beypazarı'ndaki söz konusu müzeler; Beypazarı Kent Tarihi Müzesi, Beypazarı Tarih Kültür Müzesi ve Yaşayan Müze'dir. Yaşayan Müze aynı zamanda uygulamalı bir müze örneğidir. Yaşayan Müze ilçe kültürünü ziyaretçilere göstermenin ötesinde, ziyaretçilere bu kültürü uygulama olanağı da sunmaktadır. Yaşayan Müze, ziyaretçisine yeme içme, alışveriş, fotoğraf çekimi ve film kaydı yapma olanakları da vermektedir.

Beypazarı şehrinin ne zaman ve kimler tarafından kurulduğu kesin olarak bilinmemekle beraber Beypazarı şehri ve çevresi; süreç içerisinde Hititler, Frigler, Galatlar, Romalılar, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı egemenliği altında kalmıştır. Dolayısıyla ilçede bu uygarlıklara ait olan birçok eser günümüze de ulaşabilmiştir. Beypazarı ilçesinde günümüze ulaşan birçok camii, kervansaray ve türbe bulunmaktadır ve bu yapıların önemli bir kısmı ziyaretçilerin uğrak yeri durumundadırlar. İlçede bulunan başlıca camiler; Sultan Alaaddin Camii, İncili Camii, İmaret Camii, Kurşunlu Camii, Akşemseddin Camii ve Tabakhane Camiidir. Söz konusu bu camiler içerisinde en eskisi Sultan Alaaddin Camisidir. Cumhuriyet Mahallesi, Çınar Sokağı'nda yer alan ve Camii Kebir ya da Paşa Camisi olarak da adlandırılan Sultan Alaaddin Camisinin Selçuklu sultanı Alaaddin Keykubat zamanında 1221-1225 yılları arasında inşa edildiği düşünülmektedir. Duvarları tuğladan yapılmış ve tek minaresi olan camii, Selçuklu mimarisinin tipik özelliklerini taşıyan bir eserdir.

Şekil: 2. Beypazarı ilçesinde 3500 civarında geleneksel Türk mimarisini yansıtan konut bulunmaktadır.

Çalışma alanı içerisinde tarihi önemi olan birçok türbe de bulunmaktadır. Belli başlı türbeler; Hırkatepe köyündeki Gazi Gündüzalp Türbesi, İnözü Deresi kenarında Karaca Ahmet Türbesi ve Yediler Türbesi, Ayvaşık Mahallesindeki İvaz Dede Türbesi, Bağözü köyünde Necmettin Kübra Türbesi, Kuyumcutekke köyündeki Karadavut Türbesi, Karaşar – Beypazarı yolu kenarında Üçkızlar Türbesi ve Boğazkesen Kümbeti ile Kabaca köyündeki Kaygusuz Abdal Türbesidir. Bu türbeler içerisinde Türkiye tarihi açısından en önemli olanı kuşkusuz Gazi Gündüzalp Türbesidir. Beypazarı şehrinin 23 km batısındaki Hırkatepe köyü yakınlarında bulunan türbe Osmanlı İmparatorluğunun kurucusu olan Osman Gazi'nin dedesi Gazi Gündüzalp'e aittir. Gazi Gündüzalp'in Hırkatepe köyü yakınlarında bulunan ve Kızılsaray denilen yamaçta Rumlarla yapılan savaşta şehit düşerek buraya gömüldüğü rivayet edilmektedir (Torun, 2011: 264). Beypazarı şehrinde olduğu gibi birçok Osmanlı şehir hanına içindeki su sisteminde dolayı halk tarafından Suluhan adı verilmiştir. Çarşı içinde bulunan Suluhan Kervansarayı 1683 yılında yapılmıştır. Klasik Osmanlı şehir içi hanları tarzında olan Suluhan'ın planı kareye yakın ve iki katlıdır. Kitabesinde inşaat tarihi ve kılıç resmi olan bir taş bulunmaktadır. Beş adet taş kemeri bulunan Suluhan'ın şu an yıkık durumda bulunan kubbelерinin geometrik şekillerle süslü olduğu bilinmektedir. Restorasyon çalışmaları kapsamında Suluhan'ın eski görünümüne kavuşturulması için restorasyon çalışmaları devam etmektedir.

Restorasyonu tamamlanmış ve hizmete açılmış birçok tarihi konağı barındıran Alaaddin Sokak; hem tarihi ve nostaljik dokusu hem de çeşitli yöresel ürünlerin satıldığı stantlarıyla şehrin en gözde mekânları arasındadır. Beypazarlı ev hanımlarının tarhana, ev makarnası, cevizli tatlı sucuk, yöreden toplanan çeşitli otların, ev salçası ve gıda maddelerinin satıldığı sokak, şehirde ilk ziyaret edilen sokaklardandır. Alaaddin Sokak gibi çok fazla ziyaretçi akınına uğrayan bir başka mekân ise İmaret Meydanıdır. İmaret Meydanında açılan el sanatları mesleklerine ait birçok dükkân bulunmaktadır. Kunduracı, semerci, dokumacı, bakırcı, kalaycı, yorgancı ve bindallı işleciliği gibi kaybolmaya yüz tutmuş el sanatlarına yönelik mesleklerin tanıtıldığı ve ürünlerin satışa çıkarıldığı dükkânlarda ilçe kültürüne özgü tüm ürünleri bulabilmek mümkündür. Burada ayrıca ziyaretçiler, dükkânlarda çok sayıda meslek ürününü bizzat yaparak satın alma fırsatını da bulabilmektedir.

Beypazarı şehrini ziyaret edenlerin ilk uğrak yerlerinden biri de, şehrin tüm güzelliklerini bir arada görebildikleri Hıdırlık Tepesi'dir. Şehrin tüm bölgelerine hâkim olan bu tepeden tarihi konakların ve doğal güzelliklerin ön plana çıktığı şehir dokusunu tüm ayrıntılarıyla seyredebilmektedir. Beypazarı şehrinin kurulduğu subsekant çukurlukların ve hogbacklerin de net biçimde görülebildiği Hıdırlık Tepesi, özellikle amatör ve profesyonel fotoğrafçıların da uğrak yeridir. Ayrıca söz konusu tepede her yıl geleneksel olarak nisan ayında uçurtma şenlikleri düzenlenmektedir.

Beypazarı kentsel idari alanı içerisinde kalan bir diğer önemli turizm ve rekreasyon alanı İnözü vadisidir. Beypazarı şehrinin kuzeydoğusunda bulunan İnözü vadisi, doğal bitki örtüsü ve barındırdığı kültürel özellikleriyle turizm açısından oldukça zengin bir görünüm arz etmektedir. İnözü vadisi, derin bir vadi olduğundan çevresine göre daha korunaklıdır ve mikroklima alanı özelliği göstermektedir. İklim özelliklerinin en somut örneği olan doğal bitki örtüsüne bakıldığında İnözü vadisinde; incir ve menengiç (yabani Antep fıstığı) gibi ılıman iklimlerin doğal bitki örtüsüne rastlanmaktadır. Bu bitkiler, daha ılıman Akdeniz İkliminde yetişebilen bitkiler olduğundan, İnözü vadisinin mikroklima alanı olduğunu göstermektedir. Yine Beypazarı'nda ilk yerleşmelerin de İnözü vadisindeki mağaralarda olmasının nedeni, buranın daha ılıman bir hava koşullarına sahip olmasıdır. Vadinin dik olan doğu ve batı yamaçlarındaki mağaraların bir bölümü çok yükseklerde bulunduğundan ziyaret edilmesi pek olanaklı değildir. Bu mağaraların eski çağlarda yapıldığına ve bir dönem mesken olarak kullanıldığına dair bulgular olduğu belirtilmektedir (Atak, 2008: 30 ve 38). Henüz arkeolojik bir incelemeye tabi tutulmayan ve içlerinde kaya mezarları ile kaya kiliselerinin olduğu düşünülen bu mağaralar arkeolojik sit alanı, vadi tabanındaki bağlık ve bahçelik olan kesimi ise doğal sit alanı olarak koruma kapsamına alınmıştır (Şekil: 3). İnözü vadisi, doğa sporlarını sevenler ile bazı bitki ve hayvan türlerini doğal yaşam alanlarında görmek isteyenler için önemli değerler barındırmaktadır.

İnözü Vadisi'nde kuş üreme dönemi boyunca yapılan araştırmalar sonucunda 10 takıma ait 30 familyadan toplam 91 tür tespit edilmiştir. Bu kuş türlerinden 6 takım içindeki 18 familyaya ait 35 türün kesin olarak ürettiği saptanmıştır. 9 takım içindeki 21 familyaya ait 35 türün üreme ihtimali kuvvetle muhtemel olup, 3 takım içindeki 9 familyaya ait 14 türün ise üremesi muhtemeldir. Alanda üremediği düşünülen, 3 takım içinde, 5 familyaya ait 7 tür arazi çalışması sırasında gözlemlenmiştir (Per, 2006: 58). İnözü Vadisi, bahar döneminde üreyen ve konaklayan kuş türleri açısından önemli bir yaşam alanıdır. Türkiye Kuşları Kırmızı Listesine göre üreme dönemi boyunca vadede tespit edilmiş olan türlerden Kara Çaylak, Sakallı Akbaba ve Kara Akbaba nesli tehlike altında olan kuş türleridir. Ayrıca İnözü Vadisi'nde kaydedilmiş olan 91 türden 35'i Avrupa'da tehdit altında olan türlerdir (Per, 2006: 66).

Yörenin bu özelliği ornito-turizm açısından önemli bir kaynak değer niteliğindedir. Bu bağlamda İnözü vadisi, profesyonel ve amatör kuş gözlemcisinin uğrak yerlerinden biridir. Ancak vadi çevresi son yıllarda turizm faaliyetlerine bağlı olarak mesire alanı haline dönüşmüş ve vadede birçok tesis kurulmuştur. Söz konusu bu tesislerin vadede yaşayan kuşların yaşam alanlarını nasıl etkileyeceği ve bu konuda hangi önlemlerin alınması hususunda gerekli çalışmaların yapılması zorunluluktur.

Şekil: 3. İnözü vadisi arkeolojik ve doğal sit alanı olarak koruma altına alınmıştır.

Yaylalar, göçebe ve yarı göçebelerle, köylerin ekonomik faaliyet alanıdır. Bu ekonomik faaliyetlerde hayvancılık önde gelmekle birlikte, tarımsal faaliyetler de yapılabilmektedir. Bunun yanında yaylalar, kasaba ve şehirlerde yaşayan insanların da sosyal amaçlar için kullandıkları ya da yararlandıkları, çıkılan veya gidilen yerdir (Somuncu, 2005: 24).

Beypazarı ilçesinde sürekli yerleşim ünitelerinin dışında yer alan 17 adet yayla yerleşmesi bulunmaktadır. Bu yaylalardan 7'si herhangi bir idari ünitenin sınırları içerisinde yer almamaktadır. Bunlar; Eğriova, Saray, Kuyucak, Kocaçam, Elmalı, Belenova ve Çukurören yaylalarıdır. 127 km²'lik bir alan kaplayan yaylardan Eğriova, Saray, Belenova ve Çukurören yaylaları sürekli çevre köyler tarafından kullanılırken, diğer yaylalar bazı yıllarda kullanılmamaktadır. Söz konusu yaylalara Mayıs ve Haziran ayı gibi çıkılıp Ağustos veya Eylül ayı içerisinde dönülmektedir. Yaylalarda genellikle hayvancılık yapılmaktadır. Ancak özellikle son 20 yıllık süreçte göçün olumsuz etkisiyle hayvancılık gerilemiş, bu durum da yaylalara çıkan insan sayısını geçmiş dönemlere göre oldukça azaltmıştır.

Karaşar'ın kuzeyinde yer alan bu 7 yayla alanına Eğriova yaylalar serisi denilebilir. Eğriova yaylalar serisi, hayvancılığın dışında son yıllarda rekreasyon amaçlı olarak da kullanılmaktadır (Şekil: 4). Eğriovada her yıl Haziran ayının ilk haftasında Karaşar Belediyesi ve yöre dernekleri tarafından organize edilen bir şenlik yapılmaktadır. Belediye ve yöre dernekleri tarafından ortaklaşa düzenlenmekte olan şenlikte, yöresel kıyafetler giyilmekte, yöresel müzikler eşliğinde oyunlar oynanmakta, el sanatları sergilenmekte ve piknik yapılmaktadır. Bu tarz şenliklerin yapılması ve bunun duyurulması ve tanıtımının yapılması ile yöreye olan ilgi artırılmaktadır. Yaylaların bütün doğa güzelliğine rağmen, yaylalar serisinde herhangi bir tesis bulunmamaktadır. Henüz el değmediği ve doğal güzelliğini koruduğu için Eğriova yaylalar serisi ve özellikle de Eğriova Yaylası son yıllarda yakın çevredeki illerden günü birlik gelen ziyaretçiler tarafından rekreasyon ve trekking alanı olarak kullanılmaya ve her geçen gün artan bir rağbet görmeye başlamıştır.

Şekil: 4. Son zamanlarda bozulmamış doğasını görmeye ve trekking yapmaya gelenlerin arttığı Eğriova Yaylası.

Eğriova yaylalar serisi doğa sporları için uygun ortamlar oluşturmanın yanında barındırdığı alana özgü bitki ve hayvan varlığı ile ilgi çekicidir. Yaylalar serisinin bulunduğu kesimler kış aylarında kar manzaraları, baharda çok zengin çiçek görüntüleri özellikle biyoloji-botanik ve fotoğraf çalışması için oldukça uygun fırsatlar sunmaktadır. Yaylalarda doğa yürüyüşleri için çeşitli yürüyüş hatları olanakları bulunduğu gibi, kampçılık için uygun ortam ve dağ bisikleti için uygun mekânlar barındırmaktadır.

Beypazarı ilçesindeki turizm kaynaklarından biri de kaplıcalardır. Beypazarı ilçesinde toplam üç adet kaplıca bulunmaktadır. Dutlu – Tahtalı içmecesesi, Ankara'ya 90 km, Beypazarı'na 20 km. mesafededir. Ankara – Beypazarı yolunun 85. km.sinde, Dutlu İçmece'sine ayrılan yolun 5. km.sinde bulunmaktadır. Söz konusu sıcak su kaynakları Beypazarı'nın yaklaşık 20 km güneydoğusundaki fay zonundan çıkmakta olup kaplıca, 11 adet kaynaktan oluşmaktadır. Kaynaklar çevrede mostra veren granitler içerisinde çıkar. Kaynakların sıcaklıkları 42 – 51,5 °C, debileri 0,1 – 2,6 l/s arasında değişmektedir. Tesisler toplam 200 oda ve 700 yatak kapasitelidir (Şekil: 5). Kaplıca işletmesinin ayrıca sosyal ihtiyaçların giderilmesi açısından oluşturduğu birimleri de mevcuttur. Beypazarı'ndan 42 km. uzaklıkta Kapullu Köyü'nün Sakarya Vadisi'nde bulunan Kapullu Kaplıcası 10 lt/sn kaynak debisi ve 40°C kaynak suyu sıcaklığı bulunan bir kaplıcadır. Ancak kaplıcada bir işletme maalesef bulunmamaktadır.

Beypazarı ilçesinde henüz tamamlanmamış olmakla birlikte Beypazarı şehrinin güneydoğusundaki Boztepe Mevkiinde 1350 dönüm arazi üzerinde yapımı devam eden bir diğer kaplıca da Akropol Termal tesisleridir (Şekil: 6). Bu kaplıcanın debisi 30 lt/sn olup, su sıcaklığı ise 55 – 60 °C dir. Tesis yetkililerinden alınan bilgilere göre yapılacak olan tesislerde 30.000 adet devremülk, 500 odalı (1000 yatak) 5 yıldızlı otel, 4 yıldızlı otel, Apart otel, özel yüzme havuzlu ultra lüks villalar bulunacaktır. Ayrıca tesislerde, hastane, rehabilitasyon merkezi, aquapark, futbol, voleybol ve basketbol sahaları, mini hayvanat bahçesi, binicilik kulübü, bünyesinde bay, bayan ve karışık olmak üzere 3 adet yüzme havuzu, Türk hamamı, Fin hamamı, sağlık üniteleri, sauna, termal havuzlar, spor merkezi, SPA, oyun ve eğlence salonları, buz pateni pisti, bowling ve sinema salonları olan 30.000m² sosyal tesis ve alışveriş merkezi bulunacağı belirtilmektedir. Eğer söz konusu

tesis belirtildiği özellikleriyle tamamlanırsa bu durum Beypazarı için oldukça önemli avantajlar ortaya çıkaracaktır.

Şekil: 5. Dutlu – Tahtalı kaplıcası.

Şekil: 6. Beypazarı şehri Boztepe mevkiinde yapım aşamasında olan 1000 yatak kapasiteli Akropol termal tesisleri.

Beypazarı ilçesinde turizm çekiciliklerinden bir diğeri de Dereli köyünde bulunan volkanik arazide Süvari Çayı ve kollarıyla yüzey sularının aşındırmasıyla oluşmuş olan peri bacalarını andıran volkanik şekillerdir (Şekil: 7). Ayrıca Akçakavak köyündeki organik tarım ürünleri üretiminin yapılması da tarımsal turizm açısından bir cazibe oluşturmaktadır.

Şekil: 7. Dereli köyü yakınlarında yüzey sularının aşındırmasıyla oluşmuş olan volkanik şekiller.

Doğal ve kültürel değerler açısından çok çeşitli turizm kaynaklarına sahip olan Beypazarı, gerek günübirlik gerekse daha uzun süreli konaklanabilecek ve farklı turizm olanakları (yayla turizmi, kültür turizmi, sağlık turizmi, kırsal turizm gibi) sunan bir ilçedir. Ankara ve İstanbul için kolaylıkla ulaşım imkânı olan Beypazarı, kültür turizmi açısından uygun konumda bulunmaktadır. Özellikle Ankara için günübirlik ulaşım imkânı olan Beypazarı, kent halkı için günlük yaşamdan uzaklaşarak tarihi kent dokusu içinde rekreasyonel ihtiyaçların karşılandığı bir merkez konumuna ulaşmıştır. Ekonomik olarak Beypazarı'nda turizm yakın bir zamanda başlamış olup kısa zamanda pansiyon, kafeterya ve otantik restoranlar açılmasına rağmen yeterli düzeye ulaşamamıştır. Bu nedenle mevcut turizm potansiyeli tam olarak değerlendirilememektedir. Bu amaçla Beypazarı'na gelen ziyaretçilere ulaşım, konaklama, yeme-içme, eğlenme, alışveriş gibi çeşitli imkânların planlı bir şekilde sunulması gerekmektedir.

Beypazarı ilçesinde turizm faaliyetleri gözlemleyebildiğimiz kadarıyla genellikle Beypazarı şehriyle sınırlı kalmaktadır. Hâlbuki ilçede alternatif turizm olanaklarına sahip ortamlar da bulunmaktadır. Son zamanlarda alternatif turizm arayışları ile birlikte ilçenin yaylalarında özellikle Eğriova yaylalar serisinde bir kırsal turizm faaliyeti gözlenmektedir. Ama alanın potansiyeli düşünüldüğünde bu katılımın yetersiz olduğu da bir diğer gerçektir. Bu bağlamda ilçede turizm potansiyelinin yalnızca şehir ve yakın çevresiyle sınırlı olmadığına farkına varılması ve buna uygun çalışmaların yapılmasıyla turizmin organize bir şekilde ilçe geneline yayılması gerekmektedir (Şekil: 8).

Şekil: 8. Beypazarı'nda genellikle turizm potansiyeli şehir ve yakın çevresiyle sınırlıdır.

Çalışma alanında turizm ve rekreasyon faaliyetlerin gelişimi açısından birçok güçlü yön ve fırsatların yanında, bu faaliyetlerin gelişimini olumsuz olarak etkileyebilecek olan zayıf yönler ile tehdit edici unsurlar da bulunmaktadır. İlçenin doğal ve kültürel kaynaklarının turizm ve rekreasyon faaliyetlerine uygunluğu, yerel yöneticiler ve sivil toplum kuruluşlarının öncülüğünde yürütülen turizm projeleri güçlü yönler olarak karşımıza çıkmaktadır. Yöresel mimari, tarihi ve kültürel varlıkların bulunduğu ilçenin, zengin folklorik özelliklere sahip olması da önemli bir olgudur. Araştırma alanının, eko turizm başta olmak üzere alternatif turizm türlerine uygunluğu, doğal güzelliklere sahip yaylaların varlığı ile sıcak su kaynaklarının varlığına bağlı olarak termal turizm olanağının bulunması güçlü yönleri olarak değerlendirilmelidir. Nitekim yakın zamanda hizmete girecek olan 5 yıldızlı yeni bir termal turizm tesisin inşaat çalışmalarının devam etmesi turizm konusundaki güçlü yönlerinin bir sonucudur. Bunların dışında, halkın turizme bakış açısının olumlu olması ve yöre halkının turizm bakımından girişimci olması olumlu bir durumdur. Yerel yöneticiler ve sivil toplum kuruluşlarının turizmi desteklemesinin yanında, Gazi ve Ankara Üniversitelerinin turizmle ilgili meslek yüksek okullarının ilçe merkezinde yer alması ve turizme destek sağlaması önemli bir fırsattır. Unesco Dünya Kültür Mirası listesine giren Safranbolu'nun turizm öğelerinin önemli bir kısmının Beypazarı'nda da bulunması ve ilçenin bu şekilde tanınması, sahanın turizm açısından ön plana çıkmasına neden olmaktadır. Ayrıca Türkiye'de doğa turizmine olan talebin artması, turizmin gelişmiş olduğu diğer alanlara göre ilçede tatil maliyetinin göreceli olarak düşük olması ile Ankara metropoliten alanına yakın oluşu ve ulaşım kolaylığı, turizm faaliyetlerinde önemli avantajlar sağlamaktadır. Bu avantajlar, ilçeye her geçen zaman diliminde gerek turizm gerekse de rekreasyon faaliyetleri için daha fazla ziyaretçinin gelmesine sebep olmaktadır.

Ancak bütün bunlara rağmen ilçenin turizm potansiyelinin zayıf yönleri olduğu gibi, turizm faaliyetlerini tehdit eden unsurlar da bulunmaktadır. Çalışma alanında söz konusu faaliyetler konusundaki en önemli eksiklik turizmde planlamanın yapılmaması olup, kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyon eksikliği ve yetki karmaşası söz konusu eksikliğin bir göstergesidir. Organizasyon konusundaki eksiklikler doğal olarak ilçenin turizm potansiyelinin tanıtılmasında da kendini göstermektedir. Halkın turizm konusunda bilinçli bir topluluk olmasına karşın, turizmde yaşanan gelişmelerle birlikte ticari yaklaşımların ön plana çıkmaya başlaması ve bunun sonucunda hizmet kalitesinin düşüklüğü, satılan gıda ürünlerinin standardizasyon ve hijyen eksikliği turizmi olumsuz olarak etkilemektedir. Her ne kadar yerel yönetim bu konuda çaba sarf etse de denetimlerin yetersiz ve insanların bu konuyu ticari kaygılardan dolayı önemsememesi bir sorundur. Aşırı ticarileşme kaygılarının artarak devam etmesi halinde, bu durumun ileride ziyaretçiler üzerinde olumsuz bir etki yaratması ilçedeki turizm olgusunu tehdit etmektedir. Beypazarı ilçesinin Ankara'ya yakın oluşu nedeniyle, konaklama talebinin düşük oluşu, ziyaretlerin ağırlıklı olarak günübirlik oluşuna neden olmaktadır. Ziyaret amacının genellikle kültürel turizm ağırlıklı oluşu, ziyaretçilerin eko turizme yönlendirilmesinin sağlanamaması ve genel anlamda tesis yetersizliği ve yayla alanlarında turizm tesisinin bulunmaması inceleme alanında turizm faaliyetlerinin Beypazarı şehri ile sınırlı kalmasına neden olmaktadır. İnceleme alanının kuzeyinde bulunan Eğriova yaylalar bölgesine giden yolların bozuk olması, buranın değerini azaltan bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Bunların dışında, sahanın bazı kesimlerinde iklim özelliklerinin turizm yapılabilecek süreyi kısıtlaması ve turizm sektöründe nitelikli turizm personelinin olmayışı önemli eksikliklerdir. Turizmdeki gelişmelerin ve turizm yapısının kurumsallaşamaması ve örgütlenememesi durumunda sektörün sürekliliğinin tehlikeye düşmesine neden olabilecektir. Nitekim mevcut durumda

Belediye Başkanlığının önderliğinde yürütülen turizm çalışmalarının, buradaki bir politika değişimi sonucu sekteye uğrama riski bulunmaktadır. Bu risklerin ortadan kaldırılması için turizm faaliyetlerinin siyasetler üstü olarak değerlendirilmesi ve bu yönde ortak akıl birliğinin oluşturulması gerekir. Ayrıca mevcut ve yeni turizm yatırımları için yerel turizm teşvik imkânları ile kaynakların yetersiz olmasının, plansız gelişen turizm olgusuyla birleşmesi turizm faaliyetlerini tehdit etmektedir. Turizmde kısa vadeli yaklaşımlara yönelmesi ve yoğun turizm baskısı yaşanması durumunda, doğal ve tarihi kaynakların yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bulunması riskini ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda artan çevre kirliliğine, doğal ve tarihi kaynakların yok olma tehlikesine karşı önlem alınmalıdır.

3. SONUÇ ve ÖNERİLER

Beypazarı ilçesindeki turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin gelişerek devam edebilmesi için karar geliştirmeye yönelik olarak öneriler aşağıdaki gibi sıralanabilir;

(1) Çalışma alanında turizm faaliyetlerindeki en önemli eksiklik turizmde planlamanın yapılmaması olup, kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyon eksikliği ve yetki karmaşası söz konusu eksikliğin bir göstergesidir. Dolayısıyla koordinasyon eksikliği giderilerek uzun ömürlü planlamalar yapılarak hayata geçirilmesi gerekir.

(2) Araştırma alanının, eko turizm başta olmak üzere alternatif turizm türlerine uygunluğu, doğal güzelliklere sahip yaylaların varlığı ile sıcak su kaynaklarının varlığına bağlı olarak termal turizm olanağının bulunması güçlü yönleri olup, ilçenin turizm potansiyelinin etkin tanıtım programlarıyla sürdürülmesi ve alt yapıyla ilgili eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir.

(3) Beypazarı ilçesinin Ankara'ya yakın oluşu nedeniyle, konaklama talebinin düşük oluşu, ziyaretlerin ağırlıklı olarak günübirlik oluşuna neden olmaktadır. Bu bağlamda ilçedeki turizm etkinliklerinin günübirlik olmaktan çıkarılması ve tesis yetersizliği sorununun ortadan kaldırılması öncelikli olmalıdır.

(4) Halkın turizm konusunda bilinçli bir topluluk olmasına karşın, turizmde yaşanan gelişmelerle birlikte ticari yaklaşımların ön plana çıkmaya başlaması ve bunun sonucunda hizmet kalitesinin düşüklüğü, satılan gıda ürünlerinin standardizasyon ve hijyen eksikliği turizmi olumsuz olarak etkilemektedir. Bu konuda özellikle yerel yönetimin, denetim ve etkili bir bilinçlendirme faaliyeti içerisinde olması gerekir.

(5) Yerel yöneticiler ve sivil toplum kuruluşlarının turizmi desteklemesinin yanında, Gazi ve Ankara Üniversitelerinin turizmle ilgili meslek yüksek okullarının ilçe merkezinde yer alması ve turizme destek sağlaması önemli bir fırsat olup, nitelikli işgücü buradan mezun olan öğrencilerin yöredeki tesislerde çalışmasıyla sağlanarak, hizmet kalitesi artırılabilir.

(6) Beypazarı ilçesindeki turizm ve rekreasyon faaliyetleri çoğunlukla şehir ile sınırlıdır. Hâlbuki ilçenin şehir dışında kırsal kesiminde de önemli potansiyeli bulunmaktadır. Söz konusu potansiyelin değerlendirilerek aktif hale getirilmesi gerekir. Bu süreç içerisinde kırsal turizme yönelik organizasyonlar geliştirilmeli ve tur paketleri gibi potansiyelin farkına varılacağı etkinlikler hayata geçirilmelidir.

(7) İnceleme alanının kuzeyinde bulunan Eğriova yaylalar bölgesine giden yolların bozuk olması ve herhangi bir tesisin bulunmaması, buranın değerini azaltan bir olgu olarak ortaya

çıkılmaktadır. Yaylalar bölgesinde doğal yapıyı korumanın ana hedef olması da göz önünde bulundurularak söz konusu yerlerde alternatif turizm olanakları geliştirilmelidir.

(8) Turizmde kısa vadeli yaklaşımlara yönelinmesi ve yoğun turizm baskısı yaşanması durumunda, doğal ve tarihi kaynakların yok olma tehlikesi ortaya çıkacaktır. Bu bağlamda artan çevre kirliliğine, doğal ve tarihi kaynakların yok olma tehlikesine karşı önlem alınmalıdır.

4. KAYNAKLAR

- Akdoğan, F. (2010). Geleneksel Yerleşmelerde Kültür Turizmi: Beypazarı Örneği. *Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi*, 10 (2): 125-136.
- Atak, S. (2008). *Beypazarı Şehri'nin Kuruluşu, Gelişimi ve Şehir İçi Arazi Kullanımı*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış), Ankara.
- Kurt, İ. B. (2009). *Beypazarı İlçesinde Kırsal Turizm*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış), Ankara.
- Özçağlar, A. (2009). *Coğrafyaya Giriş*, Ümit Ofset Matbaacılık, Ankara.
- Özçağlar, A. - Özgür, M.- Somuncu, M. - Bayar, R.-Yılmaz, M. – Yüceşahin, M.- Yavan, N.-Akpınar, N. ve Karadeniz, N. (2006), *Rize İli Çamlıhemşin İlçesinde Doğal ve Beşeri Kaynakların Belirlenmesi ve Arazi Kullanım Kararlarının Geliştirilmesi*. PROJE NO: 102K025 TÜBİTAK Proje No: SB 8007 ve Ankara Üniversitesi, BAP No: 2003-09-01-017.
- Özgüç, N. (1984). *Turizm Coğrafyası*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Per, E., (2006). *Beypazarı, İnözü Vadisi'nin Üreyen Kuşları*. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış), Ankara.
- Somuncu, M. (2005). Aladağlar: Yaylacılık ve Dağ Göçebeliği Konusunda Bir Araştırma, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- Torun, E. (2011). Bilinen ve Bilinmeyen yönleriyle Beypazarı, Öncü Basımevi, Ankara.